

Совет Эвилелиниң Коммунисттик партиязының ПРОГРАММАЗЫ

(Уланчысы).

системаларын негизинде кезде ажил-агыйда күш-ажымдын бүдүрүчүлүгүн бедеринин үндөсүнө болуп турар. Көзө ажил-агыйды дүргөн электржөндөрдүн эң чыгуу сорулгаларында бирөөсү деп партия санал турар. Күрүнөң энергетика системаларында, а ош ыкша кезде электрстанцияларын тударынын аргазы-биле бүгү совхозтар болгаш колхозтар бүдүрүлгөсүнө база амдыраалдык хережелерди электроөргөткө-бия-биле хандырып турар.

Кезде ажил-агыйды техникалык чаарты чөсөткөндөшкөндө күш-ажымды болгаш бүдүрүлгөн организастарынын улам дешилтең хевирлери болгаш аргалары-биле, кезде ажил-агый бүдүрүлгөсүнүн ажил-ишчилеринин культура-техниктик денелениң бүгү таламды бедеринин-биле холбашкан турар ужурут. Чаа техниканы башкарып билер болгаш кезде ажил-агый таламы-биле тускай белеткедиктер бедер мергежилди амыдалачылар колхозтарга болгаш совхозтарга улам көндүрөт.

Соксаал чокка бедир турар быжык, бедик дүжүттөри хандырып, бойдустан чалгара болуп күштеринин хоралык салдарында, илаңгыя кандашкындан кезде ажил-агыйны хөстаарына болгаш хөрүнүнү үнүш-дүжүттү шийтирлери бедир сорулгаларга, а ош ыкша мал ажилын дүргөн көдүрүнөң өргөжөк чутула чүддөр болза:

— чери эң дөре ажилдарын болгаш адырларын экономика таламы-биле ажитык кылдыр холбаштырып, өзөш дүжүттү болгаш биче үнелиң культураларын бедик дүжүттү болгаш бедик үнелиң культуралар-биле солан тарылга шөддеринин эң дөре тургузун хандырап чер болгаш мал ажилының эртеме үндөсөлтиңин системаларын чер-черин байддарына болгаш ажил-агый бүдүрүлгөн специализасташкылында дүштүр чүртүп бүгү-ле районнарыга негиздери; черини шын элчештирилгелери, бүгү культура-ларын чүткө сөрттү үрөсүнөр-биле тарынын ажиллаш-шаан, колхоз болгаш совхоз бүрүз агротехниканың дешилтеңи аргаларын шийтөдип алган турарын бедир алыр; малдык быжык чөм-сүрүзү бүгү черлерге тургузары, зоотехникат мураакчы чөдешкинерин колхозтарга болгаш совхозтарга негиздери;

— бойду-экономикалык зоналар болгаш районнар айлы-биле кезде ажил-агыйны сайгара тургузарын, кезде ажил-агый продукциянын эң дөре байддары болгаш чарыгдалдар камналганды хевиринин бүдүрүлгөсүн колдодып өс-түрүшкөн, кезде ажил-агыйнын ханы болгаш түрүштү специализасташкынын боттандырыр;

— кезде ажил-агыйнын шүүт болгаш бүгү таламды химизацияны—минералдык чөмшөңдөлгөсү, бөк үншөтөр-биле, үншөтөр болгаш малдын зарылгара база хоралачы-лары-биле демиселе ош химикат чүддөргө хережелени бурун хандырыр; тус черини чөмшөңдөлгөсүн бүгү-ле колхозтарга эң дөре ажилдарын хандырыр боттандырыр;

— биология эртемениң чөдешкинерин, хөрүнүнү үншө-дүжүттү бедиринге улам улау ужу-дузалык болуп турар микробиологияны калбаа-биле ажиллашар;

— хандыраа районнара хөй миллион гектар чаа черлерин суггарыныга болгаш сугду болдуруныга база амы суг-гатык черлерин ажилын көдүрүнөң ирригация тууунуң калбак програмжаны күсүдери; хөвү-шөдөр камгалар ыяш тарылганын, хөв-бөкөр туудуну, оларарын сугду бол-дурарынын, эд-шыгы өйүн өрттүр улаган черлерин кевир-еринин таламы-биле ажилдарын калбартыр; хөрүнүн суг-га болгаш латка алың урлар чөру-биле демиселе чөрдү-дари.

Кезде ажил-агый эртемениң хөжүдөсүн партия детени, кезде ажил-агыйн көдүрүнүн үндөсүн айтырларын ажаадап кылдырып өргөдөсүнүн чогаалдык күжөшкөн-инерин уландырап, эртемениң чөдешкинерин болгаш бүдүрүлгөн мураакчы дуржулагын чер болгаш мал ажилына практиктик ажилдарын калбаа-биле бедеринин база бедир алыр. Эртеме албан черлери болгаш дуржула ста-циялары кезде ажил-агыйн удурутунга чутула эвөөлөр, а эртемениң болгаш тускай эртемениң—көдө ажил-агый бүдүрүлгөсүн шүүт организастары болуп ужурут. Об-ласт бүрүзүгө, азы эвө ажил-агый чыгыс ай хевирлиң областарын бедирине болгаш улут ажил-агыйларын, амы үнелиң материал-техникти ботталып болгаш ук районнуң өзгөдө байддарына таарыштыр совхозтарга база колхоз-тарга смелерин ажаадап кылмы турар кезде ажил-агыйн эртеме төптөрдү болуп чутула. Кезде ажил-агыйн эртеме болгаш өөредилге албан черлери кезде черлерге колдодып турар, студенттер өөрсүн база ажилдарын дөш, ажилдаш-шаан өөрсүн дөш кезде ажил-агый бүдүрүлгөсүн чөру-дугаы-биле шүүт холбашкан турар ужурут.

Б) КОЛХОЗТАР БОЛГаш СОВХОЗТАР КОММУНИЗМ ЧӨРҮНГӨ, КӨДӨЗГӨ НИИТЕЛДИ ХАРЫЗЛААЛАРЫН ЧААРТЫРЫ

Колхозтарын болгаш совхозтарын экономикалык хөжүдө-сүнүн үндөсүн болгаш оларын бүдүрүчү күштеринин үзүктө чөк өзүдөсүн болгаш ону эң ажилдарын, бүдү-рүлгөн болгаш ажил-агыйн эвөп башкарынын аргала-рын организастарын экижидери, күш-ажымдын бүдүрүчү-лүн ажитык чөк көдүрери болгаш эки күш-ажым дөш, эки түнөөдөр дөш—эвө бедик төлөвөр деп принциптин шыгын сагыры болуп. Аны үндөсөлөш колхозтар болгаш сов-хозтар боттарынын бүдүрүлгө харамааларынын таламы-биле, күш-ажымдын характеринин таламы-биле ажилчы чөнарын чагай чөрунүң болгаш культурамын денелениң таламы-биле коммунисттик хевирин бүдүрүлгөсү бөп бар чыдыр болза.

Колхозтарга хамаарыштыр социалисттик күрүнөң полити-казы болгаш боттарынын күш-ажымдын түнөөдөсүн кол-хозтарын болгаш колхозчуларын материалды сонургалын бүгү уластуң эрге-ажыктары-биле дүштүрүнө үндөсөл-тинип турар. Күрүнө болгаш колхоз тургузуну бүдүрүчү күштерин өстүрүнөң, бүгү колхозтарын экономика таламы-биле көдүрүнөң дузалап турар; өң-биле кады колхозчу тараачыларын коммунисттик нияталды тургузарына са-лымшыкны база көр ужурут.

Амы үнелиң машина-техниканың, химикаттарга болгаш бүдүрүлгөн өскө-даа чөсөк-хөсөкөсөдө колхозтарын хережелерин күрүзе бүрүн хандырап, чө-чүс муң чаа мер-гежилди ажилдачыларын белетээр, колхозтарын ботта-рынын салымшыкларын калбартыр-биле чөсөлөштүр кө-дөге капитал салымшыкларын дыка көндүдөр. Колхозчу көдөжө барып турар улетпүр бараанынын массамы дыка өөр.

Колхозтар болгаш колхозчулар күрүнө мурунуга боттары-нын көрөңгү хөжүдөлгөсүн шыгын сагыры—бүгү улус ажил-агыйн көдүрүнөң оларын киржилгезинин чылгаш чөк принцип болуп.

Күрүнө сөдүп алымшыкларын системаны колхозчу экономикалык бүгү таламды көдүрүнөң үндөсөлөш белеткел турар кезде ажил-агый продуктуларын санын көндүр-иниче болгаш шынар экижидерине уланган турар ужу-рут. Белеткелдерин паллаара кезде ажил-агый бүдүрүл-гөсүн, ону шын таарыштыр тургузарынын болгаш специализастарынын эрге-ажыктарын шыгын өөрсүн өөрүшкөн, колхозтарын бүдүрүлгө ажил-агый планнары-биле дүштү-ртери өргөжөк чутула.

Кезде ажил-агый продукциянын сөдүп алыр өрткөсүн болгаш көдөжө ажилдар бүдүрүлгөн чөсөк-хөсөкөсөдө үндүр сөдүп өрткөсү таламы-биле политика улетпүр-даа, кезде ажил-агый-даа бүдүрүлгөсүн улам калбартырын эрге-ажыктарын болгаш колхозтарга өргөжөк чутула хөрөңгү чыдаларын тургузарын барымдалап көргөн турар ужурут. Сөдүп алыр өрткөсүн денелди күш-ажымдын бүдүрүчү күштерин бедир болгаш бүдүрүлгө чарыгдалдарын куудал-дыр таламы-биле колхозтарын сонургалдык ботдурган турары чутула, чүтө дөжө колхозтарын орусаларын бедиринин үндөсүн кезде ажил-агый продукциянын көндүдери бол-гаш өң-үзөң чингедери болуп турар.

Колхозтарын чөдешкинерин хөжүдөсүн негедесин бол-

за орусаларын хуваарда хөрөңгү чыдырларын болгаш хө-регелдерин шын дүштүрери болуп. Колхозтар боттарынын бүдүрүлгө, магадылап, культура-амдырал фондуларынн доктаамал калбарышкыны чөккө хөжүп шыдаас. Өң-биле чөсөлөштор колхозчуларынн ыяавыла күсүдөр дүрүмү болза, ниятинин ажил-агыйдан алыр колхозчуларынн орусаларын көндүдери болгаш оларын амдыралдык ден-елени күш-ажымдын бүдүрүчүлүгүн өзүдөсүн-биле дүштү-р бедирин болуп ужурут.

Колхозтарга нормалашкынын болгаш күш-ажым төлөвир-инин аргаларын сайыраптайжыдары, ажил-агыйн эки түнөөдөр дөш күш-ажымды немеле төлөвирин болгаш материалды мекталдын өскө-даа хевирлерин ажилдарын улау ужу-дузалык. Бүгү колхозчу системаны хөмчөсөңгө дөң күш-ажым дөш деп төлөвирин принциптин шудургу ботдурган дөш бойду-экономика дөң эвөс байддардын азы-бүрү эвөөлөр, а ош ыкша зоналар шийтеди турар турар колхозтарга орусаларын бедиринге эвөң дөң экон-омиктик негеделерин тургузарын хандырап чутула ужу-дузалык. Колхозчу бүрүзүң ажил-агый шыгын бот орусал-чарыгалык савакчыларга үндөсөл чөрутурар ужурут.

Партия ботунуң организастык ажилы-биле болгаш экон-омиктик политикамын хөмчөсөңгө-биле экономика таламы-биле колхозтарынн хөжүдөсүнүн чөккө чыдыр дүрүзүңдө бүрүн-биле ажил эртерин болгаш бүгү колхоз-тарын экономика таламы-биле күчүтүп, бедик орусаларын кылдыр хуудуларын бедир алган турар. Колхозчу кадрлар-ны мога чөк быжылгара болгаш кижиздөр, колхозчу демок-ратиянын, колхозтарын ажил-хөсөкөсөдө коллективтик удурутунуң принциптин улам ыяй калбартырын хандырап сорулганы партия салып турар.

Колхозтарын хөжүдөсүнүн хире-чөргөң-биле оларын кол-хозчу бүдүрүлгө фондурлар эвөр, оларга амы үнелиң тех-никтиң чөсөк-хөсөкөсөдө кол чери эвөсөр.

Колхозтарын экономика таламы-биле көдүрери колхозтун иштин харамааларын сайыраптайжыдар; бүдүрүлгөн ния-тиштеринин хөмчөсөңгө бедир; нормалашкынын, күш-ажымдын организастык болгаш төлөвирин күрүзе бүдүрүл-гөсүнө тургустунган хевирлерин денелениң чөккөшүлү-дүр, күш-ажымдын ай санында магадылады төлөвирине шийчигени боттандыра; ниятинин хандырылганын (хөй-ни-тиң чөмөшөңгөсү, урутар сөдүр болгаш эвөөлөр, амды-рал хандырылга албан черлери болгаш оон-даа өскө) кал-баа-биле хөжүдөр.

Колхозтарын ниятинин ажил-агыйн чөрутүр үе-чөдөсүн-дө оң куралдарынын күсөң-биле колхозчуларынн хө-регелени бүрүн-биле хандырып турар апар хөжүдөсүн иштин денелени бедир алыр. Аны үндөсөлөш хуунуң ду-залап ажил-агыйн экономика таламы-биле хөсө чөрутү чиле бөсөр. Колхозтарын ниятинин ажил-агыйн колхозчу-ларынн хуунуң дузалап ажил-агыйн бүрүн-биле сөдүп шыдаптар апаргады, эвөсөң продукттуг кодан чанын ажил-агыйн болуп оларга ажитык чөк дөсөңгө колхозчу-дар боттары бүтүр бергенде олар оң эки-туралы-биле ой-талаалар.

Бүдүрүчү күштерин өзүдөсүн-биле кады колхозтар аразынын бүдүрүлгө харамаалары калбары, ажил-агыйн ниятиштеринин чөрудугаы тус-тус колхозтарын хөм-чөсөңгө үнел, колхозтар аразынын апар. Колхозтар аразынын бүдүрүлгөсүн болгаш культура-амдырал ал-бан черлеринин, күрүнө-көдө электрстанцияларын, кезде ажил-агый продуктуларынн баштайгы ажаадап кы-лымшыкларын, кадагаланың болгаш өсүрүлгөсүнүн таламы-биле бүдүрүлгөсүн, туудуну азы-бүрү хевирлерин, тууду материалдарын болгаш өскө-даа чүддөсүн бүдүрү-ринин таламы-биле болгаш өскө-даа бүдүрүлгөсүн кады ту-дарынын практикамын детенир чутула. Ниятинин байдээ өскөсүнүн хире-чөргөң-биле колхозтар бүгү уластуң ажилыла бүдүрүлгөсүн болгаш культура-амдырал ал-бан черлерин, школа-интернаттарын, клубтарын, өмнөлө-лөсүн, дыштанылга башкарынын тууду тургузарына улам улау киржилгедер болуп. Эки-турага болгаш өргөжөк чутула экономикалык байддар барда ботдурар ужурут бө бүгү чөрудугалар колхоз-кооператив өңчүзү чөрутү бүгү улус-тү характерлиң болуп бар чыдыр.

Совхозтар моон ыяй-даа хөжүдөсүн улау өртүр өртүр ужурут: күш-ажымдын бүдүрүчүлүгүн бедик темптерин бедир алыр, продукциянын бөт-үзөсүн ажитык чөк чингедир болгаш бүдүрүлгөн продукттуг бедир. Ол чөрук сов-хозтарын экономика таламы-биле ажитык кылдыр специализастарын негеп турар. Хоорайнын чурттакчыларын азы-чөм-биле хандырып оларын рөкө кудурат. Олар тарамын, хөвөнүн, элтин, сүттүн, дүктүн, ногааларын, чинистерин болгаш өскө-даа продукттарынн механизастат-тылган болгаш эки организастыгында бирги черинин фаб-рикаларын болуп, үрөсүн ажилын болгаш үрөсүн мал ажилын бүгү таламды хөжүдөр ужурут.

Совхозтарын материал-техникти базазы калбартырар болгаш сайыраптайжытырар, оларда амдыраалдык матери-алды болгаш культурут байддары хоорайнын-биле чөк-шүлаан турар. Ажил-агый болгаш культура-амдырал айты-рыларын шийтирлөсүн ажилчыларын болгаш албан-хаакчыларын коллективтеринин, нияти хуудаларын болгаш бүдүрүлгө чөвөлө хуудаларын рөкө бедиринде, сов-хозтарын удурутун улам-на демократтык эгедер тургузары чутула.

Колхозтарын болгаш совхозтарын улам ыяй хөжүдөсүн-дө чөрудугаы оларын боттарынын аразында база чер-черин улетпүр бүдүрүлгөсүн-биле бүдүрүлгө харамаалары күштерин, азы-бүрү бүдүрүлгөсүн кады организастарын-нын практикамы калбары. Ол чөрук чыдың дүрүзүңдө ажилын күжү болгаш бүдүрүлгө куралдарын эвөң дөң хөмчөсөңгө болгаш бүрүн ажилдарын хандырап, ниятинин күш-ажымдын бүдүрүчүлүгүн бедир болгаш чөрунү амы-дыралынын материалды болгаш культурут денелени кө-дүрүнө дузалап. Экономика таламы-биле ажитыктын хөмчөсөңгө өлөштор аграр-үлетпүр каттыкшыкларын чөрутү тургузарын, кезде ажил-агый болгаш үлетпүр бүдү-рүлгөсүн радиоалдык специализастаада болгаш кооперас-тыкта оларда кезде ажил-агый болза оң продукциянын үлетпүрге ажаадап кылмыр-биле алымында дүштүңгөн турар.

Колхозтарга болгаш совхозтарга бүдүрүлгө хөжүдөсүн болгаш оларга ниятел харамаалары сайыраптайжы турар үдө кезде ажил-агый болгаш бүдүрүлгөн болгаш ху-ваалдык коммунисттик хевирлерине шийчигени аргазын ажилын турар эвөң бедик денелече көдүрүт. Экономиктик байддарынн таламы-биле колхозтар кезде ажил-агыйда бүгү уластуң бүдүрүлгөсүн-биле денелечер. Олар бедик хөжүдөсүн механизастыгында ажил-агыйлар кылдыр хууд-лар. Күш-ажымды бедик бүдүрүчүлүгүн азымы-биле бүгү колхозтар экономика таламы-биле күчүтүп апар болгаш кол-хозчулар бүрүн хандырылган чурттар, оларын хережелди колхозтарын ниятинин ажил-агыйнын күсөң-биле бүрүн хандырылган турар. Олар стовоаларын, хөбө быжырап, хөп чүр черлерин, урутар эвөөлөсүн болгаш сөдүрүн-нүн, клубтарын, библиотекаларын, стадиондарын ажиты-дузын ажиллап турар апар. Колхозчуларын күш-ажым төлөвир бүгү уластуң бүдүрүлгөсүнө шыаан апар, олар колхозтун болгаш күрүнөң хөргөсүнүн күсөң-биле сөдүп-хандырылганын бүгү хевирлерин (пенсияларын, шө-лөдөрүн болгаш өскө-даа чүддөсүн) алыр.

Колхозчу болгаш кезде сүрүлгө чагайжытылган чурт-талга башкарылгын, коммунал хандырылгын, хандырылга бүдүрүлгөсүн, культура болгаш медицина албан черлер-лиң хоорай хевиринин улау чуртталга пункттары кылдыр чөрутү чарыгары. Эчинеде барып көдөсүн чөрунүң амы-дыралы культура-амдырал байддарынн таламы-биле хоорайныкы денелече бөсөр.

Хоорай биле денелен аразында социал-экономиктик бол-гаш культура-амдырал-таламы-биле ылгалдарын узутары коммунист тургузушкунуң улау чагай түнөөдөрүнн бирээс болуп.

3. Улус ажил-агыйн удуртуу болгаш планнара

Коммунисттик материал-техникти базазын тургузары ажил-агыйн удуртуу доктаамал сайыраптайжыдарын негеп турар. Планнашкынын болгаш ажил-агыйн удуртуу-рунүң бүгү эвөөлөрүнө кол кичээңгө материалды, күш-ажымды болгаш сөң-хө куралдарын, бойду байддарын эң рационалдык база ажитык ажилдарыне болгаш эртык чарыгдаларын узутарыне хөмчөсөңгө турар ужурут. Ниятидедиң эрге-ажыктары дөш эң эвөс чарыгдаларын удуртуу тургаш, эң улау түнөөдөр чөдүп алыр деп ажил-агый тургузушкунуң чылгаш чөк хөйбүзү ынды.

Үстүдөн ажаада чөдүр планнын удуртууга чаа техниканы дүргөн хөжүдөсүнө болгаш негедеринче уланган турар ужурут. Улус ажил-агыйнн бүгү уластуң чарыг-та бүдүрүлгөн чөсөк-хөсөкөсөдө ажилдарынын эрте-ме үндөсөлтиңинг дешилтеңг нормативтерин шыгын сагыры өргөжөк чутула.

Капитал чарыгдаларынн ажитыктын бедеринче, ка-питал ажилдарынн эң ажитык болгаш камналганды ула-лымшыкларын шийл алырыне, капитал салымшыкларын чарыгдалганын рубль бүрүзүне продукциянын эң улау немеле өзүдөсүн чөк болган хандырыне, ол салымшыкларын дугаарынын хуусааларын кызырарыне бирги черинин кичээңгө партия салып турар. Капитал чарыгдаларын структурын доктаамал экижидери болгаш оларын составына деригелерин, машиналарын, станок-тарын улау бедир негетинин турар.

Продукциянын шынарын үргүчү бедирин болза экон-омиканы хөжүдөсүнн амыла күсүдөр негедесин болуп. Совет бүдүрүлгөсүнн продукциянын шынары капита-лист дөре дөш бүдүрүлгөсүнн бөдөргө бөдөргө оон азын бедик болуп ужурут. Ону бедир алырына ниятинин контролун кирширбишкан, хөмчөсөңгө калбак систе-мазын ажилдар, планнашкына, бүдүрүлгөсүнн ажил-дарын үндөсөлгө, социалист чарыкы шынар таламы-биле көргүзүлгөн рөкө бедир.

Коммунист тургузушкунуң улус ажил-агыйн күрүнө-дө төптүңгө өзү-биле удуртуу сайыраптайжыдык база быжылгашкан, эргелелди демократтык үндөсүнчөңгө бүгү таламды хөжүдөсүн көрүп турар. Чагыс аай улус ажил-агый планнын хөмчөсөңгө чөсөк-хөсөкөсөдө чөсөк-хөсөкөсөдө болгаш бүдүрүлгөсүнн ажил-агый таламы-биле бөт-түскайлан чөру болгаш эргелери улам ыяй калбарган тур-ар, бүдүрүлгөсүнн эгелеш ажаадап өрү чөру турар планна болгаш санаада планнашкына улам өсүп турар рөкөдө ойнаан турар ужурут.

Төптүңгөн планнын удуртууга колдудула-да: ажаа-дан өрү көзү турар санадарын бүгү хөмчө-бөдө биле барымда-лап тургаш, улус ажил-агый планнын чогадып кылы-рына болгаш оң чутула көргүзүлгөн күсүдөрүн ханды-рыныра; чөсөк-хөсөкөсөдө планнын аялштыры-ныга болгаш дүштүрүнөң; эртеме-техникти чөдешки-нерин болгаш мураакчы дуржулагын бедеринде; тех-никти дешилтеңг, капитал салымшыкларынн, бүдү-рүлгөн таарыштыр тургузарынн, күш-ажым төлөвирин, өрткөсүнн, сөң-хөңүң болгаш үчүтүн база статистика-лык чыгыс аай системаны боттандырынын таламы-биле күрүнөң чагыс аай политикаын чөрудугаы хөмчөсөңгө.

Экономикти хөжүдөсүнн түрүштү бедик темптеринин, сүрү болуп чөсөк санын ажил-агый куралдарын, бү-дүрүлгөсүнн үзүктө чөк ажилдарын, улус чоңуң чаа-гай чөрунүң соксаал чөк өзүдөсүн хандырышкан, улус ажил-агыйнн хөжүдөсүнн прөперциялы болуп чөрутү шыгын саган боттандыры, ажил-агый диспропорция-лы чөрутүд тыштырын чөрутү үзүндө чылдыры өргөжөк чутула.

Улус ажил-агыйнн хөмчөсөңгө өзүдөсүн, эртемениң болгаш техниканы дүргөн хөжүдөсүн бүдүрүлгөсүнн планнашкынын үчүтү, статистиканы, а ош ыкша төлө-вилелди чогадып кылмырынн эртеме таламы-биле денелени бедирин негеп турар. Планнарынн эртеме-техника бол-гаш экономика үндөсөлтиңинн дүштөдөрүн оларын улау-биле түрүштү болуп хандырап, ол чөрук өң-биле кады планнарынн күсөдөсүнн чөрудугаында оларын чөрутү үзүндө эңи-чазарын болгаш тодаргайларын бар-ымдалап турар. Планнашкыны болза чыл болгаш перспек-тивтик планна-биле шүүт дүштүртүңгөн турар болгаш үзүктө чөк болуп ужурут.

Коммунист чөдешкинин тургузарына өргөжөк чутула чүл болза сагыла-чүрүмү быжым-биле болгаш чайгылы чөк сагыры, хүн бүрүн контрол, ажил-агый амдыралына тус черин болгаш ведомствонун ажимн хараар элементтерин шийтирлери ажит өрткө бедир болуп.

Ажил-агыйн эргелен башкарыныга чөсөк-хөсөкөсөдө рөкө болгаш харамаалык моон сонгар-даа бедир, ажил-агыйн эргелен башкарынын эвөң хөй эрге-хөжүдөлгөн нияти эвөлө ужу-дузалык организанын — республика организанына, республикаларынн—областарга, областарынн—районнарына шийчидип бөсөр улам ыяй боттандырап хөсөк. Улетпүрүн болгаш туудун эргелен баш-карынын эң-ле амдыралды болгаш бүдүрүчү күштерин хөжүдөсүнн бө үети денелени харамаал турар хевир — улус ажил-агый чөвөлөдөрүнн ажил-чөрудугаы эки-жидери өргөжөк чутула. Узла, Поволье, Сибир, Закав-казье, Прибалтика, Орталык Азия болгаш өскө-даа ындыг улут-улус экономика районнарын ажил-агыйнн комплекс-тиктик планна хөжүдөсүн эки организастар төлөдө экон-омикти административтик районнарын шийтеди улус ажил-

II. Улустун материалдык чагай амыдыралын көдүрөрүнн таламы-биле партиянын сорулгалары

Совет улустун мадырын күш-ажым күчүлү болгаш бүгү таламы-биле хөжөңгө экониманы тургуска. Ам бүгү чоңуң: ажитыкларынн, тараачыларынн, интеллигенция-нын чагай амдыралын дүргөн-биле көдүрөрүнн бүгү болдурар аргалары бар болуп турар. СЭМ болза Капитал-изминн найы-даа чурту-биле денелече амыдыралын эң-не бедир денелени Совет Эвилелин хандырап деп бүгү деле-гейге төөгүлү сорулганы салып турар.

Ол сорулганы: а) үрүктөп сөдөр өрткөсүн чингедери-биле болгаш чоңдан тыртар үндүртүлгөн дүштөри-биле холбаштыр, күш-ажымдын санын болгаш шынар барымда-лап ажитык чөнарынн тус-тузунда алыр ажил төлөвирин бедиринин; б) ниятелелди кижигүнеринн аразына оларын күш-ажымдын санында болгаш шынарда хара-маалыга чокка, тодаргайлаарга, халаска хуваап турар (өө-редилге, эмгөшкөңгө, пенсия хандырылганына, урутар албан черлеринге урутарын тургузарына, коммунал ханды-рыгаларын халаска ажитыларыне шийчигени болгаш өскө-даа чүддөсү) хөй-ниги фондурларын калбартырынн аргазы-биле боттандыра.

Чоңуң боттүр орусаларынн өзүдөсүн барааныр масса-зынын болгаш хандырыларынн дүргөн өзүдөсүн-биле, чуртталга болгаш культура-амдырал туудунуң калбар-ты чөрудугаы-биле дугаар.

Чоңуң орусаларынн ортумак денелени деп болуп турга безин совет кижилерин хандырылганы сайыраптайжы ка-питалист чуртарындан бедик болуп, чүтө дөсө, миллион-миллион ажитык чөнарын үтпөт дөсөдөрүнн күсөңгө биле алыдын турар буржуа күрүселерде кедерей улут бай-лакты бөдүңгө шийтөдип ап база төчөгөн турар мадыстаар анылар Совет Эвилелинде чөк болгаш национал орусаны ниятелелди кижигүнеринн аразына чөптү-биле хуваап турар.

Коммунист тургузушкунуң материалдык сонургалдык принципине даялган турар ужурут дөсөсүнн дугаында денелече өөредилгэн партия барымдалап турар. Күш-ажым-

агый чөвөлөдөрүнн ажилын сайыраптайжыдары-биле чөсөлөштор, экономиктик органдарын ажил-чөрудугаы дүштүрүнн база күштөдөр.

Иштики кураавырларын мобилизастарына, капитал са-лымшыкларын, бүдүрүлгө фондурларын болгаш сөң-хөңүң акша-хөргөңүн улам ажитык кылдыр ажилдар төлөдө күрүнөң планнын онаалтарын үндөсөлөш, бүдүрүлгө-лерин оперативтик тускайлан болуп чөрун болгаш ини-циативаны калбартыр өргөжөк чутула. Мураакчы техни-каны бедир хөсөкөсөдө бүдүрүлгөсүнн рөкө улау-биле бедир хөсөкөсөдө. Бүдүрүлгөсүнн болгаш кол

Совет Эвилелиниң Коммунисттик партиязының ПРОГРАММАЗЫ

(Уланчызы).

Келир 10 чылдарда ажилчыларның болгаш албан-хаакчыларның боттуг орулгалары (хөй-ниити фондларын барымдаалап алырга) ажыдап турар бир кижиге онааштыр ортумаа-биле барык-ла ийи катап көвүдөр, а 20 чылдарда— үш, үш чартык катап көвүдөр. Бүдү ажыл төлөвирлиг категорияның ажилчылары чуртка турбас кылдыр элээн күдү төлөвир ап турар ажилчыларның болгаш албан-хаакчыларның боттуг орулгалары чоюкун он чылдарда-ла шак ындыг деңгемге чедир көдүрери хандырылган турар. Эң күдү ажыл төлөвирлиг ап турар ажилчыларның болгаш албан-хаакчыларның боттуг орулгалары ош уенин дүргүзүндө, хөй-ниити фондларын барымдаалап алырга, үш катап кире эер.

Колхозчуларның күш-ажылының бүдүрүчүлүгүн өздөстүрүшкү өзалем бектик темпирлеринге үндөмөш, оларның боттуг орулгалары ортумаа-биле ажилчыларның орулгаларындан дүргөн эер болгаш ажыдап турар бир кижиге харааштыр санаарга чоюкун он чылдарда ийден ажыг катап, а 20 чылдарында дүргүзүндө— дөргөн ажыг катап уладалар.

Совет интеллигенцияның инженерлер болгаш техниктер, агрономнар болгаш зоотехниктер, башкылар болгаш медицина база культура ажилдакчылары ышкыш ындыг хөй санын кезектеринин ажил төлөвирлиг уду-биле бедир.

Чонун орулгаларының өздөстүрүшкү үлүстүң херге-регелиниң ниити денелинин дүргөн көдүрүшкүнү чедип адынар. Бүгү чөй бектик шынарлыг болгаш чүдү бүгү аш-чеге болуңу херге-регелиниң чедимчелиг хандырылган аргалыг болур. Чоюкун үеде улустан херге-регелиниң мал ажилының продуктуларының (эльтян, үстүн, сүт продуктуларының), чимстеринин болгаш бектик сорттуң ногааларының үгү хуузу дык эер. Чонун бүгү кезектери калбак херге-регелиниң бектик шынарыг баранарына: ажа шынарлыг, чарап хеп аймаан, адиктерге, эдилел чүддеринге, совет кижилеринин амьдыралына зааастар — бо үеге элтиг мебельге, бажың эдилелинин сайыраңгайттыңын херге-регелиниң, культура херге-регелиниң ажа-бүрү баранарына болгаш өскөдөргө-даа чонун бүгү кезектеринин херге-регелиниң чедимчелиг хандырылган. Чонун херге-регелиниң автомашиналарын бүдүрүп үндүрери дык көвүдөр.

Улустан херге-регелиниң баранарының бүдүрери оларга өзүп турар негедени бүрүн хандырылган болгаш оң өсерилгелерге дүштүргөн турар ужурут. Баранарының чер-чери, националдын болгаш климаттың байдалдарын барымдаалап турган чонун хөй явы негеделеринге дүштүр чөгүрү үезинде бүдүрүп үндүрери — херге-регелиниң бүдүрүп адырларга илавыды негедө болур. Чурттуң бүгү-ле районнарында болгаш бүгү-ле чурттакчылыг черлеринге культуруг садыларын таарыштыр органнаастар, ол чорук чоюкун өзүп турар негеделерин хандырылганга өргөжөк чугула чүл болур.

Ийги он чылда бүгү чоңга материалдыг болгаш культуруг чаагай чүдүдүң эбелешкен чедип адынар, дараа-зындагы үе-чадаге — херге-регелиниң ша-биле хуваарының коммунисттик принциптерге шилчегени доозарына материалдыг баштайгы белеткедөр түргүстүнар.

6) ЧУРТАЛГА ПРОБЛЕМАЗЫН БОЛГАШ АМЫДЫРАЛ-ЧУРТАЛГАНЫ ЧААГАЙЖЫДАРЫН ШИТПИРЛЭЗЭРИ

Совет улустан чаагай амьдыралы көдүреринин оң чиди проблемазы—чурталга проблемазын шиптирлээр сорулганы СЭКК салган. Ийги он чылдын түнөвлинде, чаа өскөдөргө кирештир алырга, өг-бүлө бүрүз-ле чаагай-життинган, килеваның болгаш культуруг амьдырал-чурталганын негеделеринге дүштүр квартиралыг болур. Эрг хевирлиг таарыш баранары бо үеге чаа бажынар-биле колдуунда солуттунар азы—болдунар черлерге, —эргөжөк чугула чаагайдылгаларын кирген чаарыгалар чоруттунар. Ийги он чылдын дүргүзүндө чурталга бажынын ажилдагы бүгү хамаатыларга чоорту халас алаар.

Бүгү хоорайларның база ажилчын суурларын коммунал туудушкунуң болгаш чаагайдылгаларының демгем программаны келтир чоюкун үеде боттандынар, ол чорук оларын электривилерин, өргөжөк чугула чегези-биле гаачыларын доозарын, коммунал транспорту-биле болгаш сүт дамчыдылганы-биле хандырылган, хоорайларын болгаш чурттакчылыг өскө-даа черлерин ногаачыларын, сүт хандырылгалыг болдуларын, агаарын, дөрөнүн болгаш сүт хөвдөктөрүн хиревилер чорук-биле шиптирлиг демиселди кирбишан, оларда амьдырал-чурталганын байдалдарын улам ийи кадикчылар кемчелеринин системаны чорударын негеп турар. Чаагай-життинган улу өзес болгаш ортумак хоорайлар улам-на улау-биле хөгжүрү, ол чорук амьдырал-дың байдалдарын экижидерин болгаш кадикчыларын хандынар.

Коммунал транспорттун (трамвайны, автобусту, троллейбусту, метрону) ажилдагы ийги он чылда, а коммунал хандырылгаларын: сугу, газы, оттулар чүдүдү ажилдагы оон төвчүзүндө халас алаар.

в) АЖЫЛ ШАГЫН КЫЗЫРАРЫ БОЛГАШ КУШ-АЖЫЛДЫҢ БАЙДАЛДАРЫН УЛАМ ЫҢАЙ ЭКИЖИДЕРИ

Келир 10 чылдын дүргүзүндө неделада бир дыштаныр хүнүнүг — алды шактыг ажыл хүнү азы ийи дыштаныр хүнүг — 34—36 шактыг ажыл неделага, а чер адында ажилдарга болгаш хоралыг бүдүрүшкүгү—беш шактыг ажыл хүнүг азы 30 шактыг беш хүнүг ажыл неделага боттанды.

Ийги он чылда күш-ажылдың бүдүрүчүлүгүн өздөстүрүшкү үлүстүң херге-регелиниң үндөмөш, улам-на улау-биле кызырынган ажил неделагыне шилчире эгелээр.

Мынчаган, Совет Эвилели делегейге өң-не кыска болгаш өң-не үеде өң-не бүдүрүчүлүгү база өң-не бектик төлөвирлиг ажыл хүнүнүг чурту болу бээр. Ажылчын чоңарыңдыг хостуг үе-шагы дык эер, ол чорук оларын культура-техниктиг денелини бедирлеринге таарыччалыг негедө байдалдарын түргүстүнар.

Ажыл хүнү кызырары-биле херге-регелиниң, ажилчын чоңарыңдыг чыл бүдүрүшкү төлөвирлиг шөлөвиринин хуусааы узаар. Бүгү ажилчыларның болгаш албан-хаакчыларның эң кыска дык шөлөвиринин үргүдүчүлүгү чоорту үш недела чедир, а оон ийи—ай чедир уладалар. Төлөвирлиг шөлөвиринин чоорту колхозчуларга база негедерид.

Күш-ажылдың байдалдарын бүгү хөгжөдөр-биле кадикчылар болгаш чингедери—улустан чаагай байдалын көдүреринин чугула сорулгаларының бирээси. Айыла чок чоруктуг техниканың амы үедиге чөкөстөрүн бүгү-ле бүдүрүшкү негедеринге турар болгаш бүдүрүшкү озаал-ондактал база профессионал аарыларын чылдылган турар санитар-гигиенилик байдалдар хандырылган турар. Дун-хүн дүргүзүндө ажилдагы технологу чорудула-биле азы чоңу хандырылган өргөжөк чугулазы-биле холбашкан черлерден алыда, бүдүрүшкүлөргө дүңкө ээлчеглерин чоорту чок кылар.

Г) КАДЫШЫЛ БОЛГАШ НАЗЫН УЗАДЫР ДУГАЙЫНДА САГЫШ САЛЫШЫН

Социалисттик күрүне—бүгү чоңуң кадик камгалаар болгаш үргүчү экижидер дугайында сгыш салышкынын болуңа ап турар кара чангыс күрүне. Ону социал-экономикалык болгаш медицина кемчелеринин системаны хандырып турар. Аарыларын боодурушкү болгаш шиптирлиг-биле кызырарыңче, массалыг халдырылган аарыларын ууткаарыңче, кижиниң назынын улам-на узадырыңче улаанган кемчелеринин калбак программаны боттандынар.

Бектик мергежилди медицина хандырылгалың бүгү-ле хевирлеринге хоорайың болгаш көдөңгө чоюкун херге-регели бүрүн хандырылган турар. Ол сорулганы шиптирлээр медицина албан черлеринин, оң иштинде өмнөкөлөргө болгаш санитарийлерин туудушкунуң калбартырын, бүгү-ле

медицина албан черлерин амы үениң аппаратуразы-биле бедирин, чурттуң бүгү чоңуң диспансер хайгаарылыңга хаара тударын негеп турар. Иенин болгаш чаштын кадик камгалаар талазы-биле албан черлеринин четкилерин (бөжүдүлгө бажыңарын, консультация черлерин, уругларын санитарийлерин болгаш өмнөкөлөргө, кадикшыдыга школарын болгаш өскөлөрү-даа) хоорайга болгаш көдөңгө калбартырыңче оңа кичөөнги сандыңан турар ужурут.

Турар турар халас медицина хандырылгалы-биле херге-регелиниң, аарыг кижилерге кылган санитарийлерин ажилдагы, а ол ышкыш эм аймаан бөөри халас алаар.

Хоорай чоюгунга дыштанырың аргазын чоңга бөөр сорулга-биле, ажилчын чоңарга таарышкан төлөвир-биле, а ол ышкыш шаңнал, чингелде байдалы-биле азы халас ажилда болур дыштанылг бажыңарының, пассиваттарын, хоорай чоюгунуң гостиницаларының болгаш турист базаларының туудушкуну боттандынар.

Уругларын өрте чакыңдан эгелеп-ле күш-шылда болгаш угаан-бодал күштери бир дески сайыраңгай, мага-бот талазы-биле бажыг, шыраак салгакчылар кылдыр кижилерин хандырыын партия өң чугула сорулгаларының бирээси деп санап турар. Ол чорук массалыг спорттун болгаш күш-культураның бүгү-ле хевирлерин, оң иштинде школага-даа, бүгү хөгжөк-биле деткип дузаларын, күш-культура шимчөөшкүниң чоңуң улам-на калбак кезектерин, илангыш аныктарын хаара тударын негеп турар.

д) ӨГ-БҮЛЕНИН ЧУРТАЛГА БАЙДАЛДАРЫН БОЛГАШ ХЕРЗЖЕНЕРНИН БАЙДАЛЫ ШИЖИДЕРИ, УРУГЛАРЫ БОЛГАШ КУШ-АЖЫЛ НЫЛЫП ШЫДАВАС КИЖИЛЕРНИ НИИТИЛЕДДИҢ КУСЕЛИ-БИЛЕ АЖААП-ТЕЖЗЭРИ

Чурталгага херзженеринин дең эвес байдалынын артымшыкынын бүрүнү-биле чайлактар, аас-кежиктиг не болур чорукту ниитинин күш-ажылыңга болгаш хөй-ниитинин ажил-чорудулазыңга, өртем, уран чүлү ажилдарыңга улам-на идеейлиг болгаш чогадыкчы өң-биле киржиринге холбаштырыңын бүгү-ле социал-чурталга байдалдарын түргүстүнар турар ужурут. Херзженерге черле элээн чик болгаш өң-ла үеде четчир төлөвирлиг ажилды берген турар ужурут. Сааттанганда тыпыр шөлөвиринин үргүдүчүлүгү узаар.

Бажың ажилыңга херзженеринин күш-ажылын кызырарың болгаш чингедеринин байдалдарын хандыры, а оон соонда ол күш-ажылды өг-бүлениң материал-чурталга херге-регелини хандырыңын хөй-ниити хевирлерин-биле солдуруңа болдунар аргаларын тургузары өргөжөк чугула. Ол сорулга-биле амьдыралдың чик өрөктүг сайыраңгай машиналарын, таарыштырылгаларын, электривилерин бажың ажилыңга калбаа-биле негедерид; чурталга хандырылгалың бүдүрүшкүлөргө чоңуң херге-регелини өң чоюкун чылдарда бүрүн хандырылган турар.

Ниитинин кемениңге черлеринин четкилерин чоңуң херге-регелини бүрүн хандырылган четчир кылдыр калбартыр, өң иштинде бүдүрүшкүлөргө, албан черлеринин болгаш улу бажыңарың чанына столоваларын тургузары оңа кичөөнгей негеп турар. Стоваларга белеткөн дүштеки кемер амданың, хоолдуг болгаш өг-бүлениң болуңа белеткөн кемден чик өрөктүг болуң дөш, херге-регелини хандырың болгаш столоваларының продуктузының шынарын үндөйиң-биле экижиткен турар ужурут. Ниитинин кемениңге черлеринин продуктузыңга өрөктөрүн чингелдеи санды четкилеринде аш-чөй өртөзүн чингөшкүнин мураан турар. Ол бүгүң ачым-биле ниитинин кемениңге черлеринге кеменири бажыңа чөй кылып чиринге бодалга, 10—15 чылдарын дүргүзүндө көл черин эзелеп болур.

Ийги он чылда бүдүрүшкүлөргө болгаш албан черлеринге база бүдүрүшкүлөргө ажыдап турар колхозчуларга ниитинин халас кемениңгезиң (дүштеки кем) боттандырыңче шилчиге эгелээр.

Бичин урут бүрүзүңге аас-кежиктиг чаш назынын хандырың бөөри—коммунисттик ниитиледи тургузарыңын өң чугула болгаш чаагай сорулгаларының бирээси болур. Уруглар албан черлеринин четкинин улам ийи калбартыр чорук болза улам ийи саның өг-бүлелер, а ийги он чылда—өң-бүлө бүрүзү бичин болгаш элээн уругларын уруглар албан черлеринге күзөйлөн эгелээр халас алаарды аргалыг болган турар. Чоюкун чылдарда бөриң күрүне болгаш хөй-ниити уруглар албан черлери школа назынын четпознеринин хөй ирүзүңүң хулап алыр аргалыг болган турар.

Хоорайга болгаш көдөңгө: асылтерге, уруглар садтарыңга болгаш шөлөвирлештеринге, пионер лагерлеринге херге-регелини бүрүн болгаш халас хандырың; уругларын халас ажаап азыраар школа-интернаттарын массалык-биле калбартыр; бүгү школарга өргөни халас изиг кемнерин, школаның узаткан хуунуң практиказы-биле кадик дүштеки халас кемин бөөри; школаның кем болгаш өрөдиге пассиваттары-биле халас хандырың боттандынар.

Күрүне, профивилдер болгаш колхозтар национал орулганың өзүп турарынын хире-чегези-биле, назылааның азы инвалд болганынын хурунда ажил кылып шыдаар аргалыг ышкыңган бүгү хамаатыларын материал хандырылгалың чөйрөн чылдарын дүргүзүндө боттарыңга чоорту алырлар. Аараанынын азы ажил кылып шыдаар аргазын тур үеде ышкыңганын талазы-биле пассиваттар, назылап кыраанын пенсияны колхозчуларга хамарчык алаар; назылап кыраанын болгаш инвалд талазы-биле пенсияларын хемчөөдөр бедир. Назылап кыраанырга болгаш инвалдтерге чаагайы тугтуңган бажынар-интернаттарын бүгү-ле күзөйлөрүн халас ажаап азыраары-биле хулап алыр аргалыг четкини калбаа-биле делгээр.

Улустан материалдыг чаагай байдалын көдүрер талазы-биле партияның айткан сорулгаларының күсөттингеннин түнөвлинде Совет Эвилели херге-регелини барымдаалап хуваарың коммунисттик принциптерге практикага боттандырыңын өртү-биле дык бауруңаарлаа турар.

Чөйрөн чылдарын түнөвлинде херге-регелиниң ниитилед фондлар боттарының кемчөөшкүни талазы-биле чоңуң боттуг орулгаларының бүгү түңүңүң чарты кемин кире болган турар. Ол чорук ниитиледди күсели-биле мындыг чүддерин хандыраар арганы бөөр:

- уруглар албан черлеринге болгаш школа-интернаттарга (гөределеринин күзөөни-биле) уругларын халас ажаап азыраар;
- ажил кылып шыдаар аргазын чөкөртөрүн материалдыг хандырылгалыг;
- бүгү-ле өрөдиге черлеринге халас өрөдигезиң;
- өмнөкөлө хандырың болгаш аарыг кижилерин санитарияга өмөдирин кирештирбишан, бүгү хамаатыларын халас медицина хандырылгалыг;
- квартираларын, а ол ышкыш коммунал хандырылгаларын халас ажилдагы;
- коммунал транспортту халас ажилдагы;
- амьдырал-чурталганың чамдык хевирлерин халас ажилдагы;
- дыштанылг бажыңарын, пассиваттарын, турист базаларын ажилдагының өртөң чагылыш чокка чингедери болгаш чамдык-кезин халас ажилдагы;
- чоңу пассиваттар, чингеделер болгаш стипендияларын (бот иелерге пассиваттар, студенттерге стипендияларын) улам калбаа-биле хандырың;
- бүдүрүшкүлөргө, албан черлеринге болгаш бүдүрүшкүлөргө ажилдап турар колхозчуларга ниитинин халас кемениңгезиңче (дүштеки) чоорту шилчирең.

Мынчаган кижинин өзүп турар материал культуруг херге-регелиниң өңүгү бүрүн болгаш бүгү-ниити хандырылган үлөгөр-чизжа бүгү делегейин мурунда Совет күрүне болган турар. Совет кижилерин амьдырал денелиниң көдүрүшкүнү чурттуң бүдүрүчү күштеринин дүргөн хөгжөң болгаш күш-ажылдың бүдүрүчүлүгү бөдөң тудум-на, совет

улустан чогадыкчы энергиязы улам делгем калбарган тудум-на улам дүргөн боттандынар турар.

Айттыңган программа тайбынын байдалдарында чедимчиликниң күсөттинген туруп болур. Делегей байдалының назылааны болгаш оң чылдагыны-биле камгалаа чарыгдарының көвүдөдиринин өргөжөк чугулазы улустан чаагай байдалынын көдүрүшкүнүң планнарынның боттанышкынын саадыңан болур. Улустар аразынын харылааларының таарыччалыг байдалдарын бажыңалары, шериг херге-регелиниң чарыгдары кызырар болгаш илангыш күрүшөөр аразыңа чогуур дугураулага үндөмөш чөй.

III. Күрүне тургузушкунуң болгаш социалисттик демократияны улам ыңай хөгжүдөрүнүн талазыңга партияның сорулгалары

Социалисттик революцияга төртүтүңгөн пролетариат диктатуразы ССРЭ-ге социализм тилгелерин хандырып, бүгү делегейге төөгүлүгү ролду ойваан. Оң-биле кадик социализм тургузушкунуң чорун турда пролетариат диктатуразы бөдү бөдү-ла өскөрүшкүңгө таварышкан. Мелчүкү аңгыларын узуулааны-биле холбаштыр, оларын узуулаанышкынын базарынын өргө-хүлээлери чок аларган. Социалисттик күрүнең ажил-агай-органнакчы болгаш культура-кижизилде талазы-биле өл өргө-хүлээлери бүгү тала-биле хөгжөөт. Социалисттик күрүне чаа үе-чадаге кирген. Социалисттик ниитиледди ажил-ишчилеринин бүгү улустан организация кылдыр күрүнеңиң шилчир чөйрениң чорудуламы эгелээр. Пролетариат демократия бүгү улустан социалисттик демократияны кылдыр улам-на улау-биле шилчир берген.

Ажилчын аңгы — бөдүңүң өргө-чаргыраын мөңгөждөр чорукту бөдүңүң сорулганы кылдыр салбайн турар төөгүлө кара чангыс аңгы. Коммунизминин бири чаады — социализминин бүрүн болгаш туулуга чедир тилгелезиң база коммунизминин калбаа-биле тургузарыңче ниитиледди шилчигезиң хандырып, пролетариат диктатуразы бөдүңүң төөгүлүгү хүлээлериң күсөткен болгаш иштинки хөгжүдөңгө сорулгаларының талазы-биле алырга, ССРЭ-ге турары өргөжөк чугула эвес аларган. Пролетариат диктатуразынын күрүнең бөдү тыпкан келген күрүне бүгү улустан күрүнең, бүгү улустан өргө-ажытарын болгаш күзөл-соруун илередеринин арганы бөдү берген. Бир-тээ ажилчын аңгы совет ниитиледди өң муракчы, организаттыгын хуу болганда, ол аңгы коммунизминин калбаа-биле тургузарынын үезинде-даа бөдүңүң улустан ролун боттандырып турар. Ниитиледди улустан улау болуң өргө-хүлээлериң күсөдир чорукту ажилчын аңгы аңгылар чок бөдүңүң чиде бөөр үе болур коммунизминин тургускан соода доозар.

Партия бөдү күрүнең чок апарың мурунда ажилчын аңгы диктатуразы өргөжөк чугула эвес бөөр деп чүвени барымдаалап турар. Күрүне бөдү ниити улустан организациязы бөдү коммунизминин бүрүн тилгелеринге чедир хөгжөөр аргар. Күрүне бөдү улустан күзөл-соруун илерет-

1. Советтер болгаш күрүнеңиң эргелеп баштаарының демократтыг принциптеринин хөгжүлдөзи

Бүгүдөңи хаара туду турар улустан организациязы, оон чангыс-эвиңди боттанышкыны болу берген Советтеринин ролу коммунисттик тургузушкунуң чорун турда бедир алар. Күрүне болгаш хөй-ниити организациязынын шынары болуңа дүштүрүшкан, Советтер оларын ажил-чорудулазыңга массаларын калбак болгаш шугу киркилген турда улам-на хөй-ниитинин организациязы бөдү бөдү чыдар.

Партия бөдү совет соңугула системаның улустан төлөөлөдүн хевирлерин сайыраңгайдыр болгаш оң демократтыг принциптерин хөгжүдөр өргөжөк чугула деп санап турар.

Советтеринин депутаттарыңа кандидаттарын депшидерде өң-не төлөттиг болгаш ат-адалыг кижилерин шилчип алыр дөш, кандидаттарын хуу болгаш ажил-ишчи шынарыларын хурадаларга болгаш парламентага өң-не калбаа-биле, бүгү талалыг чугаалакчы көөрүн хандынар.

Советтеринин ажилын экижидер база чүс-чүс муң болгаш миллион чаа-чаа ажил-ишчилер күрүнеңиң эргелеп баштаарының шөлөвир эртсин дөш чаа-чаа күштерин оларже кирер төлөдө, солдудалар санында-ла Советтеринин депутаттарынын составының үштүң бир кезинден эвөш эвезин чаарып турары чугула.

Удурт органнарга арга-мергежилдиг кижилеринин өң калбак бөлүктөрүн хандып кирер сорулга-биле, а ол ышкыш күрүне эргелелиниң аңгы-аңгы ажилдакчыларын талазында өргө-чаргыраы соора ажилгай бөөр чорукту бөдүрүшкү төлөдө, удурут органнарының составын доктаамал чарып турарын өргөжөк чугула деп партия санап турар. Ийги эвилел, республика болгаш чер-чер органнары удурут ажилдакчылар боттарынын албан-дузалдарыңга уда-дараалаштыр үш хуусаан ажыг эвес соңугула чурттуңуң мындыг принципти доктаадып тургузары чугула. Ниитинин санал-оңалы эгелээр, ажилдакчыны хууда салым-мергежилди удурут органга оон улам ийи ажилдакчынын ажилыг болгаш өргөжөк чугула деп көргөн таварышталар, оңу катап соңугу болур. Мыңаар соңугула соңугутурган аңда хөй уруу-биле эвес, харын кандидат дөш дөртүң үжүдөң эвөш эвези бажылаакчынын берген чүгө мыды байдалда ам оңу күштү деп санаар.

Партия социалисттик демократиянын принциптерин сайыраңгайдыр болгаш чагылыш чок сагырынын өң чугула сорулга кылдыр санап турар. Соңугучуларын мурунга Советтеринин болгаш оларын депутаттарынын доктаамал өтчөттү болуру, соңугучуларын иделелин шыныктырбай депутаттарын хууса мурунда халаар эргези; күрүнеңи эргелеп баштаарынын, ажил-агай болгаш культура тургузушкунуң бүгү-ле чугула айттырылгынын ажил болур чорук, оларын Советтеринин сессияларына хостуг болгаш бүгү талазы чугаалакчы; өргө-чаргыраын күсөткөч органнары Советтеринин сессияларына азыраан үстүңге чедир доктаамал өтчөттү болуру; ол органнарынын ажилын азыраан болгаш оларын ажил-чорудулазын контролдаары; депутаттарын негеделерин Советтеринин доктаамал чугаалакчы; совет, ажил-агай болгаш өскө-даа организацияларын ажилында четкестерин шугучулары дозуу-биле боттандынар турар ужурут.

Советтин депутат бүрүзү күрүнеңиң ажил-чорудулазыңга иделейлиг киржир болгаш кандидаттар болгаш ажилды күсөдир ужурут. Советтеринин доктаамал комиссияларынын ролу бедир. Дөдү Советтеринин доктаамал комиссиялары министрлеринин, ведомстволарын, улаус ажил-агай чөвүлдеринин ажил-чорудулазын үргүчү контролдаар болгаш чогуур Дөдү Советтин хулап алган шиптирлерин амьдыралга боттандырып чорударын иделейлиг деткир хүлээлөгү. Хөйлу үндүрер органнарынын ажилын экижидер болгаш күсөткөч органнарынын контролдаарын күштедирер сорулга-биле комиссияларга үргүчү ажилдар кылдыр депутаттарын оларын кылып турар ажил-хүлээлелеринде үе-үеде хостоп турарын практикага чорумчулук чорудар.

Күсөткөч органнарын эргеледеринин болгаш кидистеринин эргезинде турун турар айттырылгынын чер-чер Советтеринин доктаамал комиссияларыга шиптирлерин көөр кылдыр улам-на хөй-биле чоорту шилчидип берген турар ужурут.

Ажилчын чоңар депутаттарынын чер-чер Советтеринин (чер-черинин бот эргелелиниң) эргелер калбарар. Тус черинин ужур-дузалыг бүгү айттырылгынын олар үе шиптирлээр.

Район эвезоңу бажылаарыңче оңа кичөөнгейи салыр. Колхоз-кооператив өңчүгүнүн бүгү улустан өңчүзү-биле

селенишкынин бүгү-ниити болгаш бүрүн дүжүрени боттандыраар ажилчын чоңарыңдыг амьдырал денелини бедирлерин планнарын дык ажыраар арганы бөөр ийик.

Совет улустан чаагай байдалын бедирлеринин улу программаны күсөдир бүгү делегей төөгүлүгү ужур-дузалыг болур. Кызымаккай, сорук кирешкың-биле ажилдаарыңче совет улустан партия кыйгырын тур. Ажилчын чөй бүрүзү коммунисттик ниитиледди тургузушкунуңга, улустан чаагай байдалын бедирлеринин программаны күсөдир дөш демиселге бөдүңүң хүлээлериң күсөдир ужурут.

пишан, коммунизминин материал-техниктиг базанын тургузарын, социалисттик харылааларын коммунисттик харылаалар кылдыр чаартынар органнаастар, күш-ажылдың болгаш херге-регелиниң кемчөөшкүни контролду боттандынар, чаагай байдалдын көдүрүшкүнү хандыраар, хамаатыларын эргелерин болгаш хостадгаларын, социалисттик өргө-чаргун

